

Støðan hjá Grønlandi og Føroyum eru rættiliga meinlíkar, tá tað snýr seg um víðurskipti okkara við umheimin. Londini bæði eru í ríkisfelagsskapi við Danmark, sum rekur eitt ný úttaznikpolitikkinn fyri okkum. Men hvat hendur tá ella um EF skipar eina politiska unión, har úttaznikpolitikkurin hjá limalöndunum verður ríkin úr Bruxelles og ikki úr Keypmannahavn. M.a. henda spurning nemur grønlandski landstingsformaður við í eini grein í danska blaðnum Politiken, sum vit loyva okkum at endurgeva á upprunalmálinum.

Grønland: Vi kan selv

AF JONATHAN MOTZFELDT

Tidligere socialistiske stater kommer i dag til Grønland for at studere hjemmestyreordningen som et eksempel på en ublodig og vellykket revolution. Efter 10 års erfaringer med styreformen prioriterer Grønland erhvervsudviklingen højt som vejen til at blive herre i eget hus, skriver landsstyreformanden.

JEG FINDER det naturligt og rigtigt, at man af og til ser lidt i 'bakspejlet' for at trække på de erfaringer, som allerede er gjort.

Hjemmestyrets indførelse var en kæmpeudfordring i sig selv, og jeg vil vove den påstand, at vi har løst opgaven tilfredsstillende.

Dengang i slutningen af 1970'erne var der mange, der mente, at det var for tidligt at indføre hjemmestyre. Var vi modne til det? Eller var det nu ikke mere betryggende, at den danske stat havde ansvaret for os? Det var nogle af de spørgsmål, som blev fremsat den gang.

De første ti år har vist alle — både her i Grønland, i Danmark og i udlandet — at vi var parate, endda så meget, at hjemmestyreordningen blev udfyldt langt hurtigere end forudsat. Faktisk havde hjemmestyrekommisjonen af-sat omkring 25 år til denne proces, men i dag kan vi se på et hjemmestyre, som har overtaget alle opgaver.

Vi blev tit skældt ud for, at vi havde for travlt, at vi var blodtørstige, og at vi ikke havde tilstrækkelig styr på økonomien til at kunne klare alle disse opgaver. Virkeligheden var, at for at få styr på Grønlands egen økonomi, var vi tvunget til at overtage de store erhvervsområder — hvem kan ikke huske de år, hvor inflationen her i landet var den dobbelte af den danske, fortrinsvis på grund af den danske stats taktpolitik.

I dag bliver vi af internationale økonomer rost for at føre en yderst realistisk økonomisk politik. Vi har ganske rigtigt måttet optage store lån i udlandet for at finansiere nogle af hjemmestyrets investeringer, men det er værd at lægge mærke til, at disse investeringer var til erhvervsformål, som allerede i dag er begyndt at give afkast.

Vi har verdens formentlig mest moderne fiskeriflåde, som er i stand til at fiske overalt i vores farvande — vi har et fabriksapparat, som viser stadig bedre resultat, og vi oplever, at Grønlands Handel (KNI) giver overskud — noget der var utænkeligt i statstiden.

Vi skal selvfølgelig ikke hvile på laurbærren. Der er meget, der skal rettes — men sådan vil det være i ethvert samfund, som ønsker at være med i verdensfamilien. Det er mit indtryk, at vi er kommet godt igennem de første svære år, hvor vi selv måtte skabe hjemmestyret — vi havde ingen at spørge til råds, og selvfølgelig er der begået fejl, og det vil der sikkert også blive i fremtiden, men der er sket langt flere positive ting i vores samfund i disse ti år.

HJEMMESTYRET'S succeser og fias-koer skal ikke måles med statistik — der findes sikkert styreform, som er

enklere, effektivere og billigere. Hjemmestyret skal ses som det, det er: et folkestyre baseret på grundlæggende menneskerettighedsprincipper — eller sagt på en anden måde — en demokratisk styreform, hvor det enkelte menneskes værdi ikke tilsidesættes. Det er værd at erindre om, at der her i landet aldrig har været et reelt folkestyre før 1979, og at vi nu 11 år efter oplever, at flere og flere af de tidligere socialistiske stater kommer til os for at få mere at vide om den hjemmestyreordning, som de har hørt om som en ublodig og vellykket revolution.

Et af de helt afgørende menneskerettighedsprincipper er ytringsfriheden. Her i landet kan enhver give udtryk for hvad som helst og gør det. Det er et sundhedstegn, når mediernes folk og vi politikere af og til kommer i totterne på hinanden, ellers ville der ikke være nogen fri meningsudveksling og dermed heller ikke et levedygtigt demokrati. Selvfølgelig kan jeg blive træt af, at pressen — både den grønlandske og den danske — fortrinsvis beskæftiger sig med samfundets mest negative sider. Når man som politiker en sjælden gang bliver rost, kan man blive helt mistænksom, men det er min personlige opfattelse, at også denne side af vores daglige samfund er et tegn på, at hjemmestyret var og er en succes. Kritikken bliver nu rettet mod landets egne instanser og ikke som før i tiden mod Danmark. For 1979 havde vi altid det at falde tilbage på, hvis noget gik os på — skal vi kalde det 'den fælles ydre fjende', nu må vi selv tage hånd om kritikken — leve med den, når den er berettiget, og afvise den, når den ikke er. Det er svært, men nødvendigt.

'VI KAN selv, og vi vil selv' — det var vores slogan op til hjemmestyrets indførelse. Vi har bevist, at vi kan selv, men hvordan står det egentlig til med viljen? Vil vi også i de kommende ti år have nogle mål at stræbe efter at opfylde?

Personligt kunne jeg godt tænke mig, at alle indbyggere i Grønland gør sloganet til deres eget: 'Jeg kan selv, og jeg vil selv'. Selvom vi har haft politisk selvstyre siden 1979, er der stadig alt for mange, som mener, at det offentlige skal bære alle byrder, samtidig med at det offentlige — hjemmestyre og kommuner — beskyldes for at være for myseriske. Hvis noget ikke er helt, som det burde — f.eks. et for stort alkoholforbrug — så er det straks det offentlige skyld, fordi der er bolig-mangel osv. Jeg tror på, at hvert enkelt menneske her i landet har masser af værdier, som kan blive til gavn både for den enkelte selv og for samfundet, når vi begynder at indse, at vi hver især har

en forpligtelse for vores eget liv og vores egen indsats.

For nogle måneder siden afskaffede vi fødestedskriteriet. Dette forfattede begreb, som havde sit udgangspunkt i økonomiske teorier, var en skamplæt på forholdet mellem danskere og grønlandere. Nu forsvinder det, men straks er der nogle, der begynder at tale om, at også den tilkaldtes feriefrirejse og boligtildeling skal afskaffes eller sågar, at alle skal have feriefrirejse.

Det er min overbevisning, at begreberne 'hjemmehørende' og 'tilkaldte' trænger stærkt til revision, for ikke at sige, at vi helt skal holde op med at bruge dem. Vi må som grønlandere — indbyggere i Grønland — se i øjnene, at vi — ligesom alle andre samfund — må importere den arbejdskraft, vi ikke selv har, og som vi har brug for, og at vi må betale en pris for denne arbejdskraft så at sige på markedsvilkår. Vi lever i en verden, som netop nu er mere i bevægelse end nogensinde før, og hvor arbejdskraften bevæger sig mere og mere på tværs af landegrænser. Tænk blot på, hvad EF's indre marked kommer til at betyde i Europa, som vi på godt og ondt er kulturelt forbundet med! Der vil man ikke spørge 'hvor kommer du fra', men 'hvad kan du?' Det er sundt, og vi grønlandere har også vores plads i den verden.

Selvfulgig skal vi ikke ukritisk importere arbejdskraft — men vi skal heller ikke sige 'Grønland for grønlandere'. Det ville være at isolere os for omverdenen og skabe et reservat for indfødte.

For at opnå dette vil det blive nødvendigt at ændre vores samfund på en lang række områder, men det er først og fremmest nødvendigt at indse, at vi alle — i byer og bygger — må stræbe efter at klare os selv økonomisk. Vi er et lille folk, som bor spredt ud over verdens største og under nogle klimatiske vilkår, som i sig selv gør det vanskeligt at skabe et industrisamfund i traditionel forstand. Men vi kan selv gøre meget for at gøre det nemmere, end det er i dag.

Vi må således indse, at vores økonomiske formåen stiller nogle grænser for, hvor meget vi kan klare, og vi må indrette os herefter. Det betyder, at vi må acceptere, at der altid vil være forskel på serviceydelser, jobmuligheder, undervisningstilbud etc. alt efter, om man bor i en by eller en bygd. Til gengæld skal det så også være frid for enhver at træffe sit valg. Det er ikke, og bliver aldrig Siuimut og landsstyrets politik, at gennemføre tvungen befolkningskoncentration.

VI MÅ også acceptere, at vi skal prioritere erhvervsudvikling meget højt. Vi skal skabe erhverv, som kan give landet indtægter, så vi får råd til at bygge flere boliger, opretholde det sociale sikkerhedsnet og udvikle den kulturelle side af samfundet. Hvis vi ikke gør tingene i den rækkefølge, vil vi i al evighed være afhængige af udefra kommende tilskud og altså ikke blive 'herre i eget hus'.

Alle i Grønland er vokset op med havet som eneste indtægtskilde, og endnu i dag er det meste af vores erhverv baseret på havets ressourcer. Vi ved også at fisker- og fangererhvervet er sårbart. Der er grænser for, hvor meget havet kan producere, vejret kan være imod, og afsætningsforholdene kan ændre sig fra dag til dag. Ingen af disse forhold har vi afgørende indflydelse på, men vi kan dog gøre noget.

Således skal vi fortsat sørge for en skånsom forvaltning af havets ressourcer og stoppe ethvert tilbøj til rodfrit, således som vi så det internationale fiskeri i vores farvande i 1950'erne og 60'erne. Vi kan også gøre mere for at forbedre kvaliteten af vores fiskeprodukter, og frem for alt kan vi gøre vores fiskeindustri langt mere konkurrencedygtig ved at forbedre effektiviteten. Dette sidste er et spørgsmål om hold-

ning til ens arbejde. Det gælder ikke blot i fiskeindustrien, men stort set på alle områder, at når man er et lille samfund, så er alle nødt til at arbejde ekstra meget. I Island f.eks. er det helt naturligt, at alle har mindst to forskellige job, og vi må se i øjnene, at noget sådant også kan blive nødvendigt, hvis vi vil nå målet: at blive mindre økonomisk afhængig.

I DE senere år har vi oplevet, at minedrift kan give samfundet endog meget store indtægter. Det er naturligvis ærgerligt, at minen i Maarmorilik lukker samtidig med, at der ikke er andre mineaktiviteter i gang, men vi ved, at der er mange mineraler i vores undergrund. Ikke blot kender vi i dag et antal mineralforekomster, der er også grund til at tro, at der er meget mere. Undergrunden er ikke tilnærmelsesvis efterforsket, men der har i de senere år ikke været særlig stor interesse fra mineindustriens side for at efterforske i Grønland.

Der er forskellige grunde til dette. En af dem er vores egen holdning til minedrift. Hvis vi ønsker at tiltrække mineraler efter forskning og den enorme kapital, der er forbundet med det, så må vi selv sørge for, at minevirksomhederne føler sig velkomne. Det har nok ikke altid været det indtryk, mine-selskaber og andre har fået.

Naturligvis skal vi værne om vores miljø. Det er alle enige om. Men vi skal også se i øjnene, at alting har sin pris. Man kan ikke bygge et hus, et vandkraftanlæg eller en mine, uden at naturen får nogle sår. Det skal vi acceptere, og så i øvrigt begrænse skaderne mest muligt.

Jeg tror, tiden er inde til, at vi vænner os til at betragte både efterforskning og udvinding af mineraler som et egentligt erhverv. Det betyder blandt andet, at vi fra det offentlige side — ligesom vi gør det over for de allerede eksisterende erhverv — begynder at interessere os for, hvad vi kan gøre for at styrke indsatsen. For ganske nylig behandlede Fællesrådet for Mineraliske Råstoffer en embedsmandsrapport om dette emne, og jeg er glad for, at der i fællesrådet var enighed om, at der nu skal ses nærmere på koncessionsforholdene, beskattningen og hele det administrative system omkring mine- og oliesektoren.

Alt dette kan vi klare fra politisk administrativt hold, men det er helt klart forudsætningen for, at denne erhvervs mulighed kan komme i gang, at der i befolkningen er opbakning.

Når mine/oliesektoren er så vigtig, er det også, fordi den åbner for meget andet landbaseret erhverv, som kan give os chancen for selv at etablere virksomheder, der er store nok og økonomisk stærke nok til at kunne påtage sig de afledte opgaver, som hidtil har været forbeholdt især danske entreprenørselskaber.

Servicesektoren, som er blandt de økonomisk set mest betydningsfulde i andre samfund, er hos os stort set ukendt begreb. Hvis vi havde en servicesektor er det indlysende, at udenlandske mineselskaber ville benytte sig af den i stedet for selv at skulle have alting med. Et eksempel herpå er anlægget af vandkraftanlægget i Buksefjorden syd for Nuuk. Byggekontrakt har accepteret hjemmestyrets krav om, at flest mulige lokale virksomheder benyttes, og at mest mulig grønlandsk arbejdskraft bliver tilgodeset, men er der så lokale firmaer, der kan klare opgaverne? Jeg håber det. Hjemmestyret har skabt mulighederne, nu må de private mestre og virksomheder vise, at de kan leve op til udfordringen.

TURISME som indtægtskilde er der blevet talt meget om i mange år, og der har da også udviklet sig en begrænset turisme. Ligesom for olie/minesektoren gælder det for turismen, at skal det være et egentligt erhverv, så skal først

og fremmest holdningen i befolkningen være positiv. Hvis man vil tjene penge på turister, så er det en grundlæggende regel, at de skal føle sig velkomne, og få noget for deres penge, ellers kommer de ikke igen, og de videregiver ikke positiv reklame for landet.

Vi har enorme muligheder for turisme. Intet andet land har så megen naturskønhed at byde på og så mange naturoplevelser. Men vi skal også have de faciliteter, som den internationale turisme fordrer, dvs. sikre transportforhold, hoteller, underholdning osv. Alt dette er meget kostbart, men hvem siger, at vi selv skal skabe det hele. Turisme er et internationalt erhverv, så hvorfor ikke invitere kapitalstærke turistvirksomheder udefra til at samarbejde med os?

DER ER i hjemmestyret mange visioner om nye erhvervs muligheder, men samtidig fortsætter vi med at tilpasse vores eksisterende virksomheder og administrationer til landets behov. Der er ikke gået mange år siden, vi overtog ansvaret fra den danske stat, som udevede sit ansvar fra København. Det har allerede medført mange ændringer, men vi er langt fra færdige, og der vil nok på en del år endnu, før overgangstiden er overstået.

For at sikre os de bedst mulige betingelser for fremtidige beslutninger, er det vigtigt, at der foregår en aktiv forskning. Vi har selv overtaget en række forskningsopgaver, der er forbundet med de områder, der er overført, men ved siden af foregår der en meget omfattende forskning af danske og udenlandske forskere og institutioner.

I dag sker der ingen koordineret politisk vurdering af den samlede forskningsindsats. Jeg mener derfor, at det er på tide at skabe et forum her i landet, der kan tage stilling til, hvilke forskningsmæssige opgaver vi selv har brug for og prioriterer. Man kunne tænke sig et slags forskningsråd, der kunne pege på opgaver for vores forskningsinstitutioner og samtidig vejlede den udenlandske forskning omkring Grønland i en retning, som kommer os til gode efter vores egne behov og ønsker. Herved ville vi kunne blive bedre i stand til at bedømme de mere langsigtede virkninger af vores planlægning og struktureringer.

AF HVERDAGENS politiske debat kan man godt få det indtryk, at alt drejer sig om økonomi. På dette punkt adskiller vi os ikke fra resten af verden, men vi må aldrig glemme de menneskelige dimensioner i vores samfund.

Når jeg ser på vores samfund om ti år, så ser jeg en befolkning med langt flere gamle, end vi hidtil har oplevet. Vi har stolte traditioner for at ære og respektere de gamle i saunafundet, og det skal vi blive ved med.

I den første hjemmestyres ti-års-periode har vi brugt mange kræfter på dels at overtage statsopgaver dels at afklare vores forhold til den øvrige verden. I den kommende periode skal kræfterne bruges mere på at løse de problemer, vi møder i hverdagen her i vores eget land, men vi er nødt til at være meget opmærksomme på, hvad der sker i verden. Ikke blot vores økonomiske forhold er afhængig af omverdenen, også politik kan omgive os. Jeg tænker på den hastige udvikling i Europa mod en union — eller som nogen siger 'Europas Forenede Stater'. Hvilken betydning vil det have for Grønland, hvis Danmark bliver en 'delstat' og dermed afgiver sit udenrigspolitiske ansvar for Grønland til Bruxelles? Kan vi så bevare vores nuværende relationer til Europa, eller tvinges vi i en anden retning? Sådanne spørgsmål viser med al mulig tydelighed, at vi — som alle andre lande — er afhængige af hinanden.

JONATHAN MOTZFELDT